

מתוך יומן רמת רחל 20.2.1974

כתב: משה כץ

בשנת תרצ"ג - 1933, הגענו קבוצת חלוצים מליטא ישר אל רמת רחל. האמת ניתנת להיאמר, שברגע הראשון התאכזבנו מעט, כי חלמנו על קיבוץ גדול, הרבה אדמה חקלאית ובתי מלאכה, והנה, מצאנו נקודה קטנטנה על אדמת טרשים וכל שטחה 90 דונמים. בפגישתי הראשונה עם עמנואל ז"ל, ידעתי שזו דמותו של החלוץ כי שתיארתי בדמיוני. עמנואל היה לבוש מכנסיים קצרים ובחולצה מעליהם, מטפחת אדומה כרוכה סביב צווארו. שיערו מקורזל קמעה כשהסריקה בו נעשתה לא במסרק אלא באצבעות. עמנואל היה איש החברה העליז הבא הרבה בדברים עם החלוצים החדשים, רוקד עמם בהתלהבות בהורה סוערת וקוצ'ק שאין מי שיכול להדביקו. הוא היה לנו יותר כסמל של דמות החלוץ והיה מדי פעם עובד אתנו בסבלות ובבניין ובסיום עבודה מיוחדת של הרבה שעות - לפעמים 24 שעות ברציפות, היה עמנואל, לאחר הסעודה שהתכבדנו בה מטעם חברת האשלג, עולה על הבית ומפליא בריקוד. עמנואל לא שלט בשפת האידיש, על כן מאושר היה עם חלוצי ליטא ששפת העברית שגורה בפייהם. עמנואל היה איש גדוד העבודה טיפוסי, כובש עבודה עברית, חוצב - ונדמה היה לי משום מה שהוא מתנגד לכל אמצעי טכני בעבודה שמא חלילה לא נרגיש את השק או את האבן על גבנו. שפשוף האבן על גבו שימש בשבילו עיסוי מאין כמותו. היה נכון תמיד לעזור להדריך וללמד. היה מחונן בתבונה הנפלאה של אהבת הבריות ואהבת ישראל וארץ ישראל. במלחמת השחרור היה עם מגיני רמת רחל ואחרי חורבנה התנדב לצה"ל - חיל ההנדסה ובנה את "כביש בורמה" שחיבר את ירושלים בזמן המצור. וגם לאחר מכן לא חדל מהשתתפות פעילה בתפקידים שצה"ל הטיל עליו. משכיל היה האיש ובר אוריי, היתה לו ידיעה רחבה בהיסטוריה ובספרות ולא אחת העשיר את ידיעותי בידיעות הארץ. בשנים האחרונות התחיל ללמוד בעיון רב את התלמוד. כמה פעמים בשבוע היה נפגש עמי כדי לברר איזה פשוט או מדרש או סוגיה כלשהי. גם על אי בהירויות בתנ"ך היה בוחר לשוחח עמי. אבל, לא פעם הרגשתי קצת אי נוחות, יען כי אני קטן ממנו בתורה. לו לפחות היה נותן לי להרגיש שהוא משכיל ממני, הייתי מרגיש טוב יותר, אך בצניעותו הופיע כחבר שווה לי. עלי להודות לו על שעלה בידו לרענן בי את גירסא דינקותא, כי לולא עמנואל גם זה היה צולל לתהום הנשייה. עוד ביום פטירתו בא לשוחח עמי על ענין בתנ"ך שלא התיישב על פי הכתוב בקשר לאחד ממלכי יהודה האחרונים. ובאותו יום, משהו ממסכת תענית שראה צורך לברר כל צרכו ועל הגוזמאות של רבה בר-בר חנא, אמרתי לו: "לכשאפנה - אשנה". וכי יכולתי להעלות על מחשבתי שהוא לא יפנה?

לעמנואל ז"ל הרבה חברים ומוקירים שכיבדוהו וחיבבוהו. על כן לא ייפלא שהמוני החברים באו ללוותו לדרכו האחרונה, נציגי ההסתדרות, המפלגה, נציגי מוסדות צבור, ההגנה - ואחרים. אבד לנו חבר ומורה, חבר ואיש קיבוץ מובהק. וצר לנו שלמשפחה אבד אוהב ודואג. נפטר ז' שבט תשל"ד (12 בפברואר 1974).

יהי זכרו ברוך.

כתב: אשר הררי

על עמנואל ז"ל - החבר, החלוץ והשכן

את עמנואל אי אפשר היה לא לראות או לא להכיר. מיד בבואי לרמת רחל התחיל להתעניין בי; מאין באתי ואיפה חונכתי וכן לכל החלוצים החדשים. עבדנו בים המלח והוא בא לייעץ, להדריך ולעזור - וכשנוכח לדעת שחלוצי פולין שעברו הכשרה יודעים עבודה פיסית, היה מאוד מרוצה. היכרתיו יותר בזמן שעבד בכביש בורמה. בעת שגרנו ברחוב הרב קוק בירושלים, בביקוריו היה מספר לי על מסירותם של החוצבים מעדת הכורדים המתייחסים לסלילת הדרך כאל עבודת קודש ועל הצלחתם בביצוע. כשעברנו לרמת רחל המשוקמת, מאז היינו שכנים וילדינו למדו יחד בבי"ס, כך היינו גם נפגשים בבית החינוך באספות הורים ומשוחחים על בעיות שונות. היינו יחד מתייעצים ושררה הבנה בינינו.

אחרי מלחמת 1967 קיבל מינוי כקצין על רישיונות לחומרי נפץ, לעבודה במחצבות של הערבים. הרגיש סיפוק רב במינוי זה - וזאת בהיותו פנסיונר.

כל הזמן לא חדל מהשתתפות פעילה בתפקיד שצה"ל הטיל עליו. את הצורך בחינוך לחלוציות לא עזב עד יומו האחרון והוא עצמו חי בהכרה זו.

מילא את תפקידו ועבד עד יומו האחרון, יום פטירתו.

אנו נזכור אותו כחלוץ וכאיש בעל תרבות אשר מיום הצטרפותו לדרך החלוצים והקיבוץ שמר אמונים עד הסוף. יהי זכרו ברוך. חבל דאבדין ולא משתכחין!